

Kapitalförsäkring – Varför och hur?

Kapitalförsäkring

En kapitalförsäkring kan tecknas av både privatpersoner och företag. Sparformen kan, liksom investeringssparkonto (ISK), fungera som ett "skal" för sparande i aktier, fonder och andra värdepapper. Till skillnad från konton för ISK, som tillhandahålls av kreditinstitut och värdepappersbolag, tillhandahålls kapitalförsäkring av livförsäkringsföretag¹.

I det följande redogörs inledningsvis för sparformer inom kapitalförsäkring, vanliga motiv till att privatpersoner och företag tecknar kapitalförsäkring och vilka försäkringsmoment som är möjliga inom kapitalförsäkring. Därefter följer en översiktlig beskrivning av skillnaderna mellan ISK och kapitalförsäkring samt statistik över kapitalförsäkring. I en bilaga redogörs för beskattningen av kapitalförsäkring.

Olika sätt att spara inom kapitalförsäkring

Det finns tre olika sparformer inom kapitalförsäkring. Dessa är:

- Traditionell försäkring för den som vill att försäkringsföretaget bestämmer hur kapitalet ska placeras. Denna typ av försäkring kan ge en viss garanterad avkastning (garantiränta).
- Depåförsäkring för den som själv vill bestämma vilka olika typer av inhemska och utländska värdepapper, eller fonder, som ska ingå.
- Fondförsäkring för den som själv vill bestämma vilka olika fonder som ska ingå.

Privatpersoner tecknar i huvudsak traditionell försäkring medan företag i högre utsträckning tecknar depåförsäkring.

Vid traditionell försäkring kan försäkringsföretaget placera kapitalet i såväl noterade som onoterade tillgångar. Det sistnämnda inkluderar investeringar i direktägda fastigheter, onoterade bolag och långsiktiga investeringar i samhällsviktig infrastruktur. Kunden garanteras en lägsta utbetalning vid en avtalad tidpunkt och utbetalningen kan bli större, men aldrig mindre, än vad som har utlovats. Inom fondförvaltning innebär regelverken begränsningar när det kommer till investeringar i onoterade tillgångar.

Vanligaste motiven till att privatpersoner och företag tecknar kapitalförsäkring

Fördelning av försäkringar och försäkringskapital mellan privatpersoner och företag

Majoriteten av kapitalförsäkringarna, omkring 80 procent, tecknas av privatpersoner. Resterande tecknas av företag, exempelvis som ett sparande eller till framtida investeringar.

¹ Även tjänstepensionsföretag kan tillhandahålla kapitalförsäkring, men de står för en mycket liten andel av premier och tillgångsvärden. Den fortsatta beskrivningen i promemorian avser såväl livförsäkringsföretag som tjänstepensionsföretag, men det senare skrivs ej ut.

Fördelningen av det totala försäkringskapitalet är hos de flesta försäkringsföretag relativt jämnt fördelat mellan privatpersoner och företag, men hos vissa försäkringsföretag står företaget för mer än 50 procent av försäkringskapitalet.

Motiv till att privatpersoner tecknar kapitalförsäkring

Möjligheten att välja *periodiserad utbetalning* för sitt sparande är ett av de vanligaste motiven för privatpersoner att teckna en kapitalförsäkring. Därigenom kan en kapitalförsäkring fungera som ett alternativ till pensionssparande, vilket har blivit vanligare sedan avdragsrätten för privat pensionssparande avskaffades 2016.² Det är även möjligt att villkora tidpunkten för utbetalning om det till exempel finns en önskan hos försäkringstagaren om att ens barn ska få tillgång till kapitalet vid en senare ålder än 18 år.

Ett annat vanligt motiv till att teckna kapitalförsäkring är möjligheten att *välja förmånstagare*. Det används bland annat i samband med särkullbarn och vid sparande till barnbarn. Förmånstagaren behöver inte vara en arvinge utan kan vara en utomstående person eller en organisation.

Ett tredje motiv är att kapitalförsäkring förenklar och *underlättar vid handel med utländska aktier* jämfört med ett direkt ägande i utländska värdepapper. I och med att det är försäkringsföretaget som äger aktierna är det också försäkringsföretaget som administrerar och ser till att kupong/källskatt, som dras av vid utdelning i andra länder, betalas tillbaka (givet att det finns ett skatteavtal mellan Sverige och det aktuella landet) eller avräknas.

Motiv till att företag tecknar kapitalförsäkring

Det vanligaste motivet för företag att teckna en kapitalförsäkring är att det är ett sätt att *hantera överskottslikviditet*. I vissa fall uppges att kapitalförsäkring väljs då företaget inte kan ha ISK.

Ett annat motiv är att företag väljer att teckna kapitalförsäkring för tjänstepension, så kallad *direkt pension*. Det används framför allt i mindre och medelstora företag för att trygga tjänstepension för de anställda. Ett avtal mellan arbetsgivare och anställd om direkt pension innebär att arbetsgivaren har en skuld gentemot den anställda. Skulden säkerställs vanligen genom att den anställda får en panträtt i en arbetsgivarägd kapitalförsäkring.

Att en kapitalförsäkring förenklar och *underlättar vid handel med utländska aktier* är även för företaget ett motiv till att teckna kapitalförsäkring.

² Möjligheten till avdrag för privat pensionssparande finns kvar för enskilda näringsidkare och för dem som saknar tjänstepension i sin anställning.

Möjliga försäkringsmoment inom en kapitalförsäkring

En kapitalförsäkring kan innehålla olika typer av försäkringsmoment. Villkor och avgifter varierar dels mellan olika försäkringsföretag, dels beroende på hur omfattande försäkringsinslaget är.

Återbetalningsskydd

De flesta kapitalförsäkringar innehåller ett riskmoment i form av ett så kallat återbetalningsskydd. Det innebär exempelvis att 101 procent av försäkringskapitalet betalas ut till den valda förmånstagaren alternativt dödsboet. För detta tar försäkringsföretaget ut en premie.

Premiefrielseförsäkring

Till vissa kapitalförsäkringar är det möjligt att teckna en premiefrielseförsäkring. Det innebär att försäkringsföretaget tar över premieinbetalningarna till försäkringen om försäkringstagarens arbetsförmåga sätts ned vid sjukdom eller olycksfall.

Efterlevandeskydd med förvalt dödsfallsbelopp

Försäkringsföretag kan även erbjuda ett efterlevandeskydd med ett på förhand valt dödsfallsbelopp. På det sättet går det att säkerställa att förmånstagaren får ett bestämt belopp när försäkringstagaren avlider. För dessa typer av riskförsäkringar betalas en avgift som stiger med den försäkrades ålder.

Likheter och skillnader mellan kapitalförsäkring och ISK

Både kapitalförsäkring och ISK kan fungera som ett "skal" för sparande i värdepapper såsom aktier, obligationer och via fonder, men det finns en del skillnader mellan sparformerna (se tabell 1).

En skillnad rör vilket institut som kan tillhandahålla sparprodukten. Medan kreditinstitut och värdepappersbolag kan tillhandahålla ISK är det endast livförsäkringsföretag som tillhandahåller kapitalförsäkring. Detta då en kapitalförsäkring måste innehålla någon form av försäkringsmoment. Ett försäkringsföretag kan inte erbjuda ISK då det inte får driva annan rörelse än försäkringsrörelse och därmed sammanhängande verksamhet.³

Tabell 1 Kapitalförsäkring och ISK

Kapitalförsäkring	ISK
Tillhandahålls av livförsäkringsföretag och tjänstepensionsföretag	Tillhandahålls av kreditinstitut, värdepappersbolag och fondbolag
Lag om avkastningsskatt på pensionsmedel	Inkomstskattelagen motsvarande Lag om avkastningsskatt på pensionsmedel
Skattesubjekt: Försäkringsföretaget (under förutsättning att det är en svensk försäkringsgivare)	Skattesubjekt: Spararen (den enskilde)
Underlättar ägandet i utländska värdepapper då försäkringsföretaget administrerar återkrav/avräkning av kupong/källskatt	Den enskilde måste i vissa fall själv ställa ett återkrav till Skatteverket i utlandet.
Försäkringsföretaget har rösträtt på bolagsstämma	Spararen har rösträtt på bolagsstämma
Valet av placering för tillgångarna kan överlåtas till försäkringsföretaget genom en traditionell försäkring med garanti	-
Periodiserad utbetalning möjlig t.ex. livsvarig och månadsvis utbetalning som pension	-
Bestämd tidpunkt för utbetalning möjlig	-
Bestämd förmånstagare för utbetalning möjligt till t.ex. barnbarn eller organisation	Tillfaller dödsboet
6,4 miljoner försäkringar (privatpersoner och företag samt kapitalförsäkring för tjänstepension)	3,3 miljoner konton (privatpersoner)

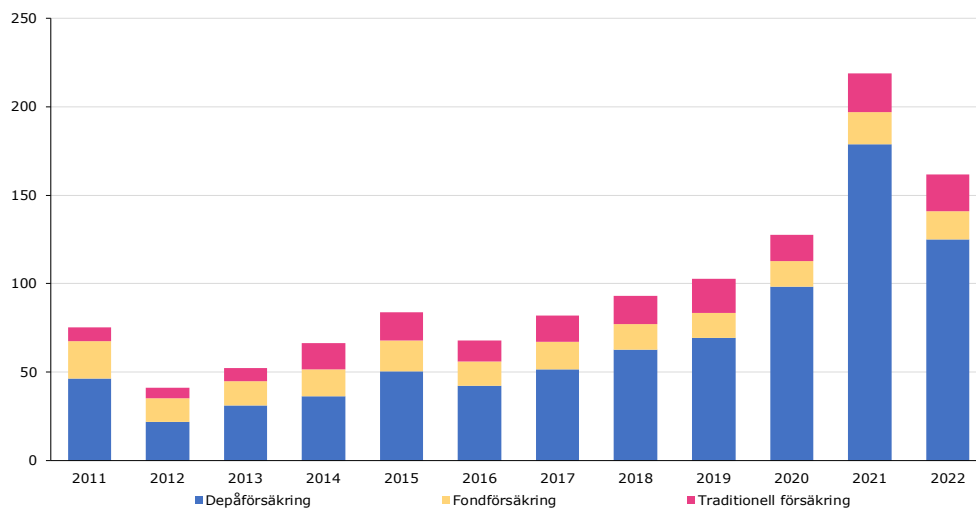
³ 4 kap. 4 § försäkringsrörelselagen.

Statistik över kapitalförsäkring

Den goda utvecklingen på aktiemarknaden under senare delen av 2020 och hela 2021 bidrog till ett ökat intresse för sparande i samhället. Även pandemin 2020-21 bidrog till ett ökat sparande då hushållens konsumtion av exempelvis resor minskade. En del av det ökade sparandet skedde i kapitalförsäkring, i synnerhet i depåförsäkring, varmed premieinkomsterna till kapitalförsäkring steg (se diagram 1).

Till följd av en sämre utveckling på aktiemarknaderna, högre inflation och stigande bolåneräntor minskade intresset för kapitalförsäkringar under 2022. De inbetalda premierna sjönk från närmare 219 miljarder kronor 2021 till drygt 153 miljarder kronor 2022. Antalet kapitalförsäkringar uppgick 2021 till omkring 6,4 miljoner.

Diagram 1 Premieinkomster kapitalförsäkring 2011-2022, mdkr

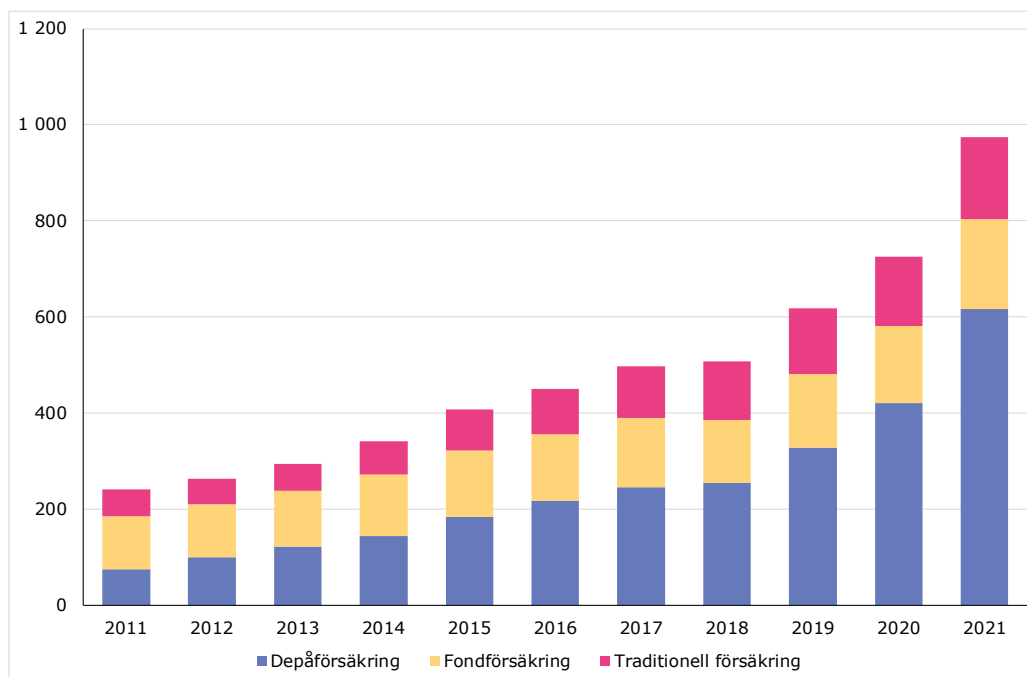
Anm.: I diagrammet inkluderas såväl privat kapitalförsäkring som kapitalförsäkring för tjänstepension (exempelvis direkt pension). Privat kapitalförsäkring omfattar kapitalförsäkring som har tecknats av både företag och privatpersoner.

Källa: Egen bearbetning av statistik från Finansinspektionens kvartalsvisa nationella tillsynsrapportering kompletterad med insamling av premieinkomster från utländska företag med verksamhet i Sverige.

Sparandet i kapitalförsäkring påverkas även av förändrade skatteregler och alternativa sparprodukter. Exempelvis halverades premieinkomsterna för kapitalförsäkring i samband med att ISK infördes 2012. I samband med att avdragsrätten till privat pensionssparande kraftigt begränsades 2015 och sedan avskaffades 2016 ökade premieinkomsterna för kapitalförsäkring.

Försäkringsföretagens fördelade tillgångsvärden⁴ har ökat över tid (se diagram 2). Det följer av såväl storleken på inbetalda premier som värdeutvecklingen hos de underliggande tillgångarna.

Diagram 2 Fördelade tillgångsvärden för kapitalförsäkring 2011-2021, mdkr

Anm.: Tillgångsvärden för traditionell försäkring som *inte* har fördelats på försäkringstagare eller försäkringsavtal gällande ingår inte.

Källa: Egen bearbetning av statistik från Finansinspektionens årliga nationella tillsynsrapportering. Här ingår endast svenska företag.

År 2021 uppgick de fördelade tillgångsvärdena till närmare 916 miljarder kronor, vilket kan jämföras med 2011 då de uppgick till 217 miljarder.

Mätt som tillgångsvärden står depåförsäkring för mer än 60 procent. Den resterade delen fördelas i stort sett lika mellan fondförsäkring och traditionell försäkring, det vill säga deras andel av tillgångarna är omkring 20 procent vardera.

⁴ Fördelade tillgångsvärden är tillgångsvärden som har fördelats på försäkringstagare eller försäkringsavtal. Därutöver finns tillgångsvärden för traditionell försäkring som inte har fördelats på försäkringstagare eller försäkringsavtal. Dessa utgör sammantaget fördelningsbara tillgångsvärden. Med det avses bolagets tillgångar minskat med skulder samt aktie- eller garantikapital. Tillgångarna tas upp till verkligt värde där sådan värdering är möjlig.

Bilaga: Beskattning av kapitalförsäkring

Kapitalunderlag och skatteunderlag

Det finns administrativa fördelar med en kapitalförsäkring jämfört med ett direkt ägande av värdepapper inom exempelvis ISK. Det följer av att kapitalvinsten vid schablonbeskattning är skattefri och det i stället utgår en löpande avkastningsskatt, vilket förenklar vid deklarationen för privatpersoner och företag. I fallet med kapitalförsäkring är det försäkringsföretaget som är skattesubjekt och ska betala skatten.⁵ I fallet med ISK är det i stället spararen (den enskilde) som är skattesubjekt.

Skatteunderlaget för kapitalförsäkring beräknas genom att försäkringens kapitalunderlag multipliceras med statslåneräntan den 30 november året före inkomståret ökad med 1 procentenhet. Kapitalunderlaget ska dock som lägst multipliceras med 1,25 procent. Denna schablonberäknade avkastning ger skatteunderlaget som beskattas med 30 procent.

Till försäkringens värde vid ingången av inkomståret ska läggas till de premier som har betalats in under året enligt följande exempel.

Exempel

Antag att Johan har en kapitalförsäkring vars återköpsvärde är 300 000 vid ingången av inkomståret. Under inkomståret har Johan betalat in premier motsvarande 15 000 kronor under det första kvartalet och 10 000 kronor under det tredje kvartalet. Kapitalunderlaget beräknas då enligt följande⁶:

Händelse	Belopp
Kapitalförsäkringens värde vid årets början	300 000 kronor
Premieinbetalningar under första halvåret	+15 000 kronor
Premieinbetalningar under det andra halvåret x 50 procent (=10 000 kronor x 0,5)	+5 000 kronor
Kapitalunderlag	320 000 kronor

⁵ För utländsk kapitalförsäkring gäller att det är försäkringstagaren själv som deklarerar och betalar in avkastningsskatten till Skatteverket.

⁶ Exempel från skatteverket.se. För att förenkla antas här att avkastningen på det investerade kapitalet är noll.

